

Història

Amadeu I de Savoia: una controvertida visita reial a Girona

Enric Mirambell

Amadeu de Savoia en un retrat a l'oli del gironí Francesc Sans i Cabot (1828-1881) que s'exhibeix al museu d'Art a Girona.

Breu i ple d'incidències, el regnat d'Amadeu I de Savoia va escaure's en una situació complicadíssima, una època en què el país estava carregat de tensions polítiques i socials, enmig d'un clima de guerra civil latent. La mort del general Prim, principal protagonista de l'oferiment de la corona espanyola al príncep italià, va ser determinant en el fracàs del regnat. Joan Prim i Prats hauria estat l'home de confiança del monarca i un fort puntal en la seva difícil gestió. Una part del país aplaudia amb entusiasme el nou rei; una altra l'acceptava com a signe de l'esperada pacificació i estabilitat, tot i que era qüestionat des de diversos sectors polítics.

Com a part d'un pla per posar en contacte el nou monarca amb els territoris del seu regne i amb la ciutadania dels seus dominis, s'organitzà un viatge d'Amadeu I per les terres catalanes. En els primers dies del mes de setembre de l'any 1871, el governador civil de la província rebé la notícia de la proximitat de la visita reial a la ciutat de Girona, que es produiria en una data encara per determinar. Per preparar una digna rebuda, el governador començà a posar-se en contacte amb les diverses corporacions i estaments.

El diputat Joan Matas, empordanès i republicà –que pocs anys més tard fou governador civil–, preguntà si era obligatori assistir a la recepció del rei.

La Diputació es negà a participar-hi

El dia 10 de setembre es reuní la corporació provincial, presidida pel mateix governador civil. Aquest va proposar als reunits que es nomenés una comissió per oferir l'homenatge al «Jefe supremo del Estado». També va suggerir que s'engalanessin l'edifici corporatiu i els dels establiments de beneficència, que depenien de la Diputació. I que la banda de música de l'Hospici participés en els actes públics.

El diputat Sr. Pont manifestà que aquest tema no figurava en l'ordre del dia i que per tant era improcedent tractar-lo. El governador li respongué que ell tenia facultat per fer aquesta proposta. Insistí el Sr. Pont, dient que si hagués sabut que en la sessió es tractaria aquest tema s'hauria plantejat si feia cas o no de la convocatòria. Hi afegí que, en la seva condició de diputat republicà, elegit pel districte de Figueres, no es considerava obligat a votar la proposta.

El diputat Joan Matas, també empordanès i republicà –que pocs anys més tard fou governador civil de Girona, en temps de la primera República–, preguntà si era obligatori assistir a la recepció del rei. El governador li va contestar que no es tractava d'un acte polític, sinó del fet que una corporació administrativa acudís a rebre el cap de l'Estat.

El diputat Sr. Avellí considerà que si l'assistència a la recepció reial era un acte de cortesia no es podia declarar obligatòria, ja que no hi havia cap llei que així ho preceptués. El governador va aclarir que si es nomenava la comissió i es comunicava oficialment als designats, aquests tenien l'obligació

d'assistir-hi; però que també tenien el dret de presentar les excuses que creguessin adients.

Posada la proposta a votació, fou desestimada per vint-i-un vots contra deu.

El governador, que sens dubte devia imaginar-se com seria jutjat per les autoritats superiors, encara volgué insistir i s'entaulà una llarguíssima discussió sobre la legalitat de presentar una proposta sense haver-la fet constar en l'ordre del dia de la corresponent convocatòria. Quant a l'ornamentació dels edificis propietat de la corporació, l'opinió de la majoria es manifestà en el sentit que ocasionaria una despesa no justificable.

La moguda sessió, que havia començat a dos quarts de dues –aleshores es dinava molt aviat–, durà fins a les cinc de la tarda, i va acabar amb l'acord de no fer cap despesa en ocasió de la visita reial.

Recels de l'estament eclesiàstic

A la comunicació que el governador civil dirigí al bisbe per participar-li la vinguda del rei i demanar-li que en la visita que aquest havia de fer a la Catedral se'l rebés com corresponia, hi donà resposta el governador eclesiàstic. Deia el substitut del prelat que el bisbe era absent –no especificava que estava prenent les aigües en un balneari proper a la ciutat–, i que ni el bisbat ni el capítol catedralici podien manifestar la seva alegria per la reial visita, ateses les difícils relacions que existien entre l'Església i el Govern espanyol, i l'angoixosa situació en què es trobava el Summe Pontífex, el qual vivia presoner en el Vaticà.

El dia 18 el governador civil insistí amb una altra missiva, anun-

ciant que el dia següent sa majestat col·locaria la primera pedra del monument sepulcral destinat a guardar les despulles del general Álvarez de Castro, en la capella de Sant Narcís de l'excol·legiata de Sant Feliu. Hi afegia que el rei volia fer un donatiu als pobres de la ciutat. La resposta del bisbat fou que el donatiu el rebria el rector més antic de la ciutat, que era el de la parròquia de la catedral, que el capítol rebria el monarca en la forma que ja s'havia indicat i que s'avisaria el rector de Sant Feliu per a l'acte de la primera pedra del sepulcre.

També el capítol catedralici rebé la corresponent comunicació del governador civil, en què l'assabentava de la propera visita del rei i demanava que se li dispensés una rebuda adequada, tal com era costum fer-ho als reis d'Espanya, i que es cantés un tedèum.

El capítol es reuní el dia 10 en sessió extraordinària. Llegida la comunicació, es féu constar, tal com també ho havia fet el bisbat, que les relacions entre el Govern de Madrid i l'Església no eren les més desitjables. Es tractaria el rei amb el respecte degut, però sense cap mostra d'alegria. (Encara que això no s'especifica en l'acta capitular, hem de recordar que, entre altres greuges governamentals soferts per l'Església, la Catedral havia estat recentment espoliada del seu tresor bibliogràfic, i les claus de l'Arxiu Capitular romàniennes dipositades en el Govern Civil). La corporació eclesiàstica acordà que si el rei visitava la Catedral el rebria una comissió de quatre capitulars, juntament amb el governador eclesiàstic.

L'endemà es tornà a reunir el capítol en sessió extraordinària, i es va prendre l'acord que si la

La Casa de la Ciutat i la Casa Carles, principals escenaris de la visita d'Amadeu I a Girona.

corporació era invitada a concórrer a l'estació del ferrocarril a rebre el monarca, atès que tradicionalment era l'Ajuntament qui rebia els personatges reials a l'entrada de la ciutat, mentre que el Capítol ho feia a la porta de la seu, es faria d'aquesta última manera. Els quatre canonges que es designarien per rebre el rei a la Catedral vestirien hàbit canònic, i el governador eclesiàstic hàbit talar. Considerant que l'alcaldia havia anunciat que a l'arribada del tren reial tocarien les campanes de tots els temples de la ciutat i havia demanat que també ho fessin les de la Catedral, s'acordà que es toquessin quan l'alcaldia avisés de l'arribada.

Per quarta vegada es reuní el capítol per tractar el mateix tema. El canonge Puvill suggerí que a l'entrada a la seu de la règia comitiva es toqués l'orgue. Però l'acord va ser en sentit negatiu. S'especificà que la ja esmentada comissió rebria el rei a la porta del temple i l'acompanyaria fins a l'altar major, que seria degudament arreglat, i l'acompanyaria a la mateixa porta.

En la sessió del dia següent fou nomenada la comissió que hauria de rebre i acompanyar el rei en la visita al temple catedralici. La integrarien el lectoral i altres tres canonges. Una segona comissió, formada pel doctoral i altres tres canonges, visitaria el monarca a la residència que havia d'ocupar en la seva estada a la ciutat. També

s'acordà que la sala capitular s'adornés convenientment, per si el monarca volia entrar-hi, i que s'escombrés i es netegés el claustre, per si el volia visitar.

El dia 18, ja imminent la visita, fixada per al dia següent, l'alcalde invità la corporació a comparèixer —si ho creia convenient— a la Casa de la Ciutat per tal d'integrar-se a la comitiva que havia d'anar a l'estació del ferrocarril a rebre el rei d'Espanya. El capítol se'n donà per assabentat, sense més comentari. L'acord negatiu ja s'havia pres anticipant-se a la invitació.

Disponibilitat de l'Ajuntament

Més receptiva es mostrà la corporació municipal, encara que també hi hagué alguna dificultat a l'hora de pagar certes despeses. Per al trasllat del monarca des de l'estació al centre de Girona i per al seu recorregut per la ciutat es va llogar una carretel·la a Barcelona, i quan es tractà de pagar l'import del lloguer la corporació al·legà que aquesta partida no era de la seva competència. Tanmateix, aquest incident no consta en el manual d'acords, tot i que tant els preparatius com la crònica de la visita règia s'hi especifiquen detalladament. Era secretari de l'Ajuntament l'historiador Julián de Chía, el qual, com a historiador i com a fedatari de la corporació, deixà un minucios testimoni de la reial presència a la ciutat.

La corporació municipal es reuní en sessions extraordinàries i monogràfiques els dies 6, 7, 8, 12, 18 i 19 de setembre. En les sessions ordinàries dels dies 2 i 11 d'octubre s'aprovaren les despeses.

El mestre d'obres de l'Ajuntament fou l'encarregat de fer construir uns arcs ornats amb boix al carrer del Progrés. També s'enramà l'interior i l'exterior de la porta d'Álvarez. Es pintà el pati interior de la Casa de la Ciutat. Es varen fer restaurar els domassos que es penjaven a la façana. També es restauraren les vares que usaven els macers que precedien la corporació. Per als cinc municipals que integraven la plantilla es varen fer confeccionar uniformes nous de llana de color blau turquesa, amb solapes i ribets de color blau cel.

S'especificà la vestimenta que haurien de portar els regidors: barret de copa alta, negre; frac, levita o jaqueta de llana negra; armilla i pantaló del mateix color; corbata i guants blancs; i sabates negres de xarol. Es precisà que ostentarien la Creu dels Setges, atorgada per Ordre del 20 de setembre de 1851. I que es restabliria l'ús de la banda i l'espasí, que s'havia suprimit amb motiu de la Revolució de 1868.

Per tal de vèncer la prevenció que tenien els artistes, comerciants i operaris a realitzar treballs per a l'Ajuntament si no tenien la certesa que els cobrarien, s'acordà que tots els encàrrecs que es fessin amb motiu de la visita reial es paguessin puntualment, amb preferència davant qualsevol altra despesa.

S'organitzaren comissions de veïns de cada barri, cadascuna presidida per un regidor, amb la finalitat de netejar, engalanar i il·luminar tots els carrers i places

Es calcula que pels carrers de la ciutat hi havia unes 15.000 persones, quantitat semblant al cens de la població urbana.

de la ciutat, especialment els compresos en l'itinerari marcat per la comitiva reial.

S'acordà demanar al rei que restablís l'ús del títol de príncep de Girona per a l'hereu de la Corona, i que revertissin a l'Ajuntament els solars que havien de resultar de l'enderroc de la muralla del Mercadal, en el tram comprès entre els baluards de Sant Francesc de Paula i del Governador.

Fixada la data de l'arribada per al dia 19, es redactà una proclama que seria publicada a la premsa —aquella premsa que la volgués publicar— i llegida pel nunci en els llocs de costum. Es van enviar cèdules d'invitació a totes les persones que amb la seva assistència poguessin «realçar la recepció». Mentre durés l'estada del rei a la ciutat es prohibí la circulació de vehicles i cavalleries i l'ocupació de les voreres. El mercat diari que se celebrava a la Rambla es traslladaria a la plaça de la Independència.

Crònica de la visita

El dia 19 de setembre, a les sis del matí, el governador civil sortí de l'estació de Girona en direcció a Breda per rebre el rei a la primera estació de la província, acompanyat d'una comissió de l'Ajuntament integrada per l'alcalde primer i dos regidors, a més d'altres persones representatives. També s'hi desplaçà el canonge Puvill, però fent notar que no portava altra representació que la seva personal.

A l'arribada del tren reial les autoritats donaren la benvinguda al monarca. El governador civil presentà el canonge al monarca i el prebendat va fer manifestació pública de la seva entusiasta adhesió a la nova dinastia.

A dos quarts de dotze sortia una llúida comitiva de la Casa de la Ciutat, per dirigir-se a l'estació de Girona. Es féu notar que s'havia retardat la sortida per la manca de puntualitat en l'arribada d'algunes comissions i també per discussions originades pel protocol de precedències. El seguici passà pel pont de Sant Francesc —el nom d'Isabel II havia estat proscrit de la nomenclatura oficial— i pel carrer Progrés fins a la plaça del Carril. Integraven la comitiva l'alcalde segon, els dos regidors, el governador eclesiàstic i el secretari del Bisbat, el secretari del Govern Civil, jutges i fiscals dels sis partits judicials, alcaldes i jutges de pau de nombrosos pobles de la província, empleats del municipi gironí, guàrdia municipal i macers de la corporació municipal, amb les vares acuradament restaurades. Obrí el seguici la bandera de la ciutat.

Tot i el retard anotat, encara els sobrà molt de temps. El tren reial arribà a dos quarts de dues. Un repic de campanes n'anuncià l'arribada, però no es pogueren disparar les salves d'ordenança perquè no va arribar a temps la bateria d'artilleria que havia de venir de Barcelona. La plaça del Carril era plena a vessar. Es calcula que pels carrers de la ciutat hi havia unes 15.000 persones, quantitat semblant al cens de la població urbana. Molts havien vingut de les poblacions de l'entorn.

El rei, després d'escoltar la interpretació de la marxa reial i els discursos de rigor, muntà en una carretel·la, acompanyat del governador, l'alcalde i el cap del gabinet reial. En un altre carruatge s'hi situà el ministre de la Guerra i altres destacades personalitats.

Amb el garbuix ocasionat per la gran gentada que volia veure de

Amadeu I va posar la primera pedra del monument sepulcral a Álvarez de Castro, a l'església de Sant Feliu de Girona.

prop el reial personatge es desordenà la comitiva oficial i només alguns regidors pogueren arribar a la Catedral quan el rei encara hi era. De la seu, on havia estat fredament rebut per la comissió capitular, el monarca es dirigí a Casa Pastors per descobrir la làpida que recorda l'estada en aquell edifici del general Álvarez de Castro. En el temple de Sant Feliu, i ja recuperada la integritat de la corporació municipal, amb el seu secretari inclòs, es posà la primera pedra del monumental sepulcre que hauria de guardar les despulles del general Álvarez.

Seguidament, el rei i el seu seguici es traslladaren a Casa Carles, que durant vint-i-quatre hores seria residència reial. Des d'un dels balcons del noble edifici, Amadeu presencià la desfilada de les tropes i dels Voluntaris de la Llibertat, vinguts de Castelló d'Empúries. Finalment, en el mateix casal se celebrà la recepció, encapçalada per la corporació municipal. Es féu notar que a cap dels actes esmentats hi assistí la corporació provincial.

A les quatre de la tarda el rei visità l'Hospital i l'Hospici. Hi va

Hi havia molts sectors d'oposició a la monarquia acabada d'instaurar: carlins, isabelins, republicans...

ser rebut, «con exquisita educació», pel diputat republicà Sr. Pelegrí. A les set, en el casal de la família Carles se celebrà un banquet oficial, amb assistència de les autoritats gironines i algunes destacades personalitats.

Molts carrers lluïen lluminàries extraordinàries i en molts balcons penjaven domassos. Fins a les dotze de la nit hi hagué música a la plaça del Vi. Hi actuà la banda militar, una orquestra i agrupacions corals. Finalment es ballaren sardanes. Després de sopar, el monarca sortí repetidament al balcó per correspondre a la gran quantitat de persones que l'aclamaven.

El dia 20, a partir de les vuit del matí, Amadeu visità la Universitat, la caserna de Sant Domènec i l'Institut del carrer de la Força. A l'Institut la presència reial va ser acollida no només amb respecte sinó amb notòria satisfacció. Era la primera vegada que un rei visitava l'Institut de Girona. El Claustre rebé el monarca amb tots els honors. Tots els catedràtics, abillats amb la vestimenta acadèmica i ostentant insígnies i condecoracions, esperaren l'arribada del rei per acompanyar-lo en el recorregut per les dependències del centre. Aules, laboratoris, gabinets i biblioteca mereixeren els elogis reials. Posteriorment el Claustre va fer constar en acta la seva complaença pel gran honor que representava tan significativa visita per al centre docent.

Després de retornar a Casa Carles, per esmorzar, el rei i el seu seguici es traslladaren al camp de Mart, per passar revista a les forces de l'exèrcit, i d'allí directament a l'estació, per emprendre el retorn amb el tren reial, que sortí a les onze. El ministre de la Guerra manifestà que la rebuda que Giro-

na havia tributat al rei havia estat la més lluïda i brillant que se li havia dedicat des de la seva sortida de Madrid.

La reial munificència es concretà en uns donatius de 3.000 rals a l'Hospital i a la Casa de Caritat; 20.000 rals per als pobres de la ciutat; 25 duros a cadascun dels tres veterans de 1809 que li varen ser presentats; i 4.500 rals per a les vídues i orfes de militars. La corporació municipal, en les sessions ordinàries dels dies 2 i 11 d'octubre, aprovà el compte de les despeses ocasionades per la visita reial. L'import total va ser de 32.582 rals –poc més de 8.000 pessetes.

L'entusiasme del diari *La Lucha*

El periòdic *La Lucha*, portaveu del partit liberal, es va fer ressò de la visita reial amb una gran eufòria i entusiasme. En l'edició del dia 12 anunciaven la supressió temporal de la secció de fons per tal de deixar espai a les informacions sobre el viatge del rei. Des d'aquell dia i en els successius van anar donant tota mena de detalls sobre la rebuda que es dedicava al monarca a les ciutats que anava visitant: València, Tortosa, Tarragona, Reus, Barcelona.

El dia 16 reproduí la proclama i el programa editats per l'Ajuntament de Girona. El dia 19 tota la primera plana l'ocupava una salutació de benvinguda a Amadeu. Els dies següents el periòdic publicà la relació detallada de tots els actes, afegint-hi detalls que no figuren en el minuciós relat que ens va deixar el secretari municipal, Julián de Chía. Entre aquests detalls hi consta que a la plaça de la Independència s'elevà un globus de 86 pams d'alçada, i que en l'acte de la

col·locació de la primera pedra del monument sepulcral del general Álvarez no hi varen ser presents ni l'arquitecte que l'havia dissenyat, ni l'escultor que havia d'executar l'obra, ni el notari que havia de donar fe de l'acte. Segurament degueren arribar tard a causa de la gran gentada que omplia tots els carrers centrals de la ciutat i dificultava transitar amb rapidesa.

El periòdic va posar gran èmfasi en l'entusiasme popular, que es va mantenir viu en tot moment. En l'edició del dia 21 hi havia un article titulat «Solemne desengaño», en referència a la decepció que haurien experimentat els enemics de la monarquia de Savoia, que no s'esperaven la resposta entusiasta del poble de Girona.

Realment hi havia molts sectors d'oposició a la monarquia acabada d'instaurar: carlins, isabelins, republicans... però també és cert que la reacció popular va ser massiva i entusiasta. Una visita reial no deixa de ser un vistós espectacle, i en una societat en la qual la vida transcorria monòtonament no és estrany que despertés la curiositat i convoqués una bona concurrència.

Tanmateix, no seria massa agosarat suposar que una bona part de la multitud que aclamava frenèticament el rei Amadeu, abans de transcórrer dos anys rebrien amb el mateix entusiasme la proclamació de la Primera República. I en aquesta ocasió també repicaren les campanes, potser no les de tots els campanars de la ciutat, però sí la de la torre de l'Ajuntament, que brandà amb tanta fúria que s'esquerdà i hagué de ser refosa.

Enric Mirambell i Belloc

és historiador.